List 9.

NOVICE

Tečaj XLVIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 4. marcija 1891.

Obseg: Hranjenje semena. — Kako obdelovati domače trte, da se jih ne loti trtna uš. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Hranjenje semena.

Dobro posušeni vretenci smrečjih ali drugih vrhov, katerim se lubad omaji, dado se prav dobro porabiti, ako so dovolj močni, za držanje semenu, kakor to kažeta podobi 1. in 2. Deblo se namreč odreže kakih 5 centimetrov pod in 20 do 25 centimetrov nad vejami vretenčevimi, in veje same se okrajš jo na 10 do 15 centimetrov. Za žico na stropu kake zračne shrambe obešeni taki vretenci služijo za obešenje semenskih vrečic. Tukaj shranjeno seme ne dela nikakega napotja, in miši ne morejo do njega.

Za vsako seme priskrbi posebno vrečico. Vsaki taki vrečici priveži tablico iz trdega popirja ali lesa, na kateri je zapisano ime semenu. V vsaki vrečici naj bode seme le ene rastlinske vrste in v posebnih zavitkih posamezne vrste zaznamovane z imenom in letnikovo številko. Ob setvi vzemi vedno najstarejše seme, katero pa poprej preskusi, če je dovolj kaljivo. Ako spoznaš, da je slabo in nekaljivo, zavrzi je. Staro zelenjadno seme, ki je pa še kaljivo, je boljše, nego novo. Oprezni vrtnarji kupijo semena sploh uže eno leto poprej, narede najprvo majheno poskušnjo, in če se obnese, posejejo vse seme. Vsako zrno dobrega semena shrani za poznejšnji čas.

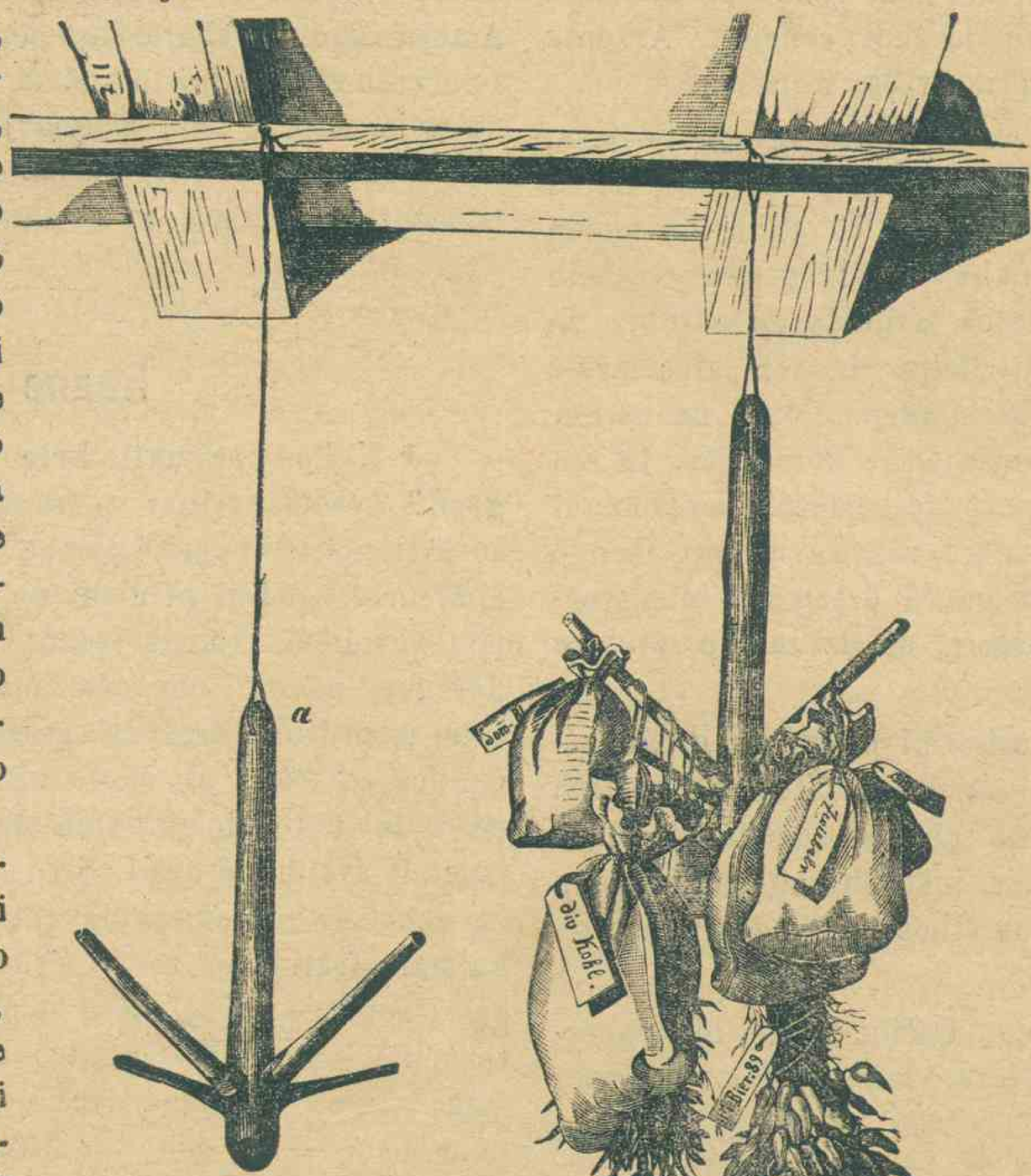

Podoba 1.

Podoba 2.

So pa tudi semena, ki se veliko let izvrstno ohranijo v mešičkih ter ne izpadejo. Taki mešički se dobro posušeni povežejo v butarice, zaznamenovane z letno številko in imenom ter se obesijo na gori popisane držaje. Dostikrat pošiljajo semenski trgovci s semenom vred navodila o rabi. Taka navodila se denejo k semenu v zavoj, da so vedno pri roki.

„Oeconom“.

Kako obdelovati domače trte, da se jih ne loti trtna uš.*)

Predlansko leto me je povabil neki posestnik pri Zagrebu, da si ogledam dne 15. avgusta njegov vinograd, katerega je ubranil trtni uši.

*) Ta članek smo prejeli od veščega dolenjskega vinščaka s prošnjo, da ga prijavimo. Ako ravno se ne strinjamo z vsem, priobčili smo vender članek, ker škoditi ne more, če kedo zvrši te poskuse.

S čim je dotičnik svoj vinograd ubranil, ni bilo povedano. Potrebno je bilo toraj to skrivnost razmišljevati, kar sem tudi storil, in v nastopnem objavljam sad svojega razmišljevanja.

Kako naj se torej ušem zabrani, da trt ne uničijo? To se došeže na nastopni način: Vzemi svišča (sipe) ali katerega drugega prav finega peska ter primešaj na dva dela svišča en del zmletega navadnega žvepla (žvepleni cvet je predrag) in en del presejanega lesnega pepela, ki pa ne sme biti izlužen (izkuhan). Sedaj odgrebi zemljo okoli trte kakih 8 ⁄m na globoko in ravno toliko na široko, osnaži trto in napolni nastalo jamico z gori navedeno zmesjo, katero dobro pritisni k trti.

Svišč mora biti dober kremenski pesek brez primešane ilovice in apnenika, zato da se, kadar ga dež zmoči, ne sprime ter ostane sipčen. Le sipčen pesek zabrani uši priti ob trti doli do korenin.

Dobro bi tudi bilo trto, predno se naspe okoli nje ta zmes, obdrgniti po odgrebenem delu s samo žvepleno moko.

Zakaj naj rabi poleg svišča tudi žveplo? Hermann Göthe, docent za vinstvo na Dunajski visoki šoli za kmetijstvo, piše da v okolici Tržaški, Goriški, Tridentski, koder še sedaj trte zaradi plesnobe žvepljajo, še vedno ni trtne uši. Kakor kaže, je žveplo uši zoprno. Jaz svetujem rabiti žveplo v koscih, ker ima tako več arzenika v sebi nego žvepleni cvet, in je tudi cenejše. Arzenik pa naredi žveplo še bolj zoprno vsem mrčesom.

Ako zabranimo ušem do korenin, zmaga je naša, to seveda v vinogradu, o katerem smo prepričani, da ni še trtne uši v njem. Zakaj? Trtna uš pride na trojen način h koreninam. Uš se nahaja v vinogradu v raznih oblikah. Krilata uš od meseca avgusta do oktobra, ki zalega jajca na spodnje plati listja. Iz teh jajec izvale se jeseni samci in samice, ki nimajo ne kril, ne ustnih organov ter zaležejo na starejše trtne dele jajca. Iz teh jajec, katera imenujemo zimska jajca, izležejo se pomladi sicer nekrilate, a drugače dobro razvite uši, ki zlezejo na korenine ter se tam kot prave trtne uši hitro razmnože. Po leti izlezejo nekatere uši iz zemlje, preleve se ter postanejo krilate.

Drugo pot popisuje Göthe, ki pravi, da gredo uši pod zemljo od ene korenine na drugo. Tretjo pot tudi popisuje ter trdi, da vse one uši, ki so vinograd uže uničile, izlezejo iz zemlje ter instinktivno potujejo, in sicer po noči v drug še zdrav vinograd, koder zopet ob trtah zlezejo v zemljo.

Proti prvemu in drugemu načinu potovanja naperjena je naša zmes, in iž njo se lahko vsak vinograd ohrani.

Za večo varnost bilo bi pa še to le priporočati:

1.) Precej po trgatvi obreži trte ter osnaži lubad.

2.) Vse odpadke in odrezke ter listje požgi v vinogradu na mestu, da ž njimi pogonobiš kolikor mogoče veliko zimskih jajec.

3.) Vse trte namaži jeseni z beležem od apna in krvi. S tem se naredi gladka lubad, ki ni skrivališče raznim mrčesom.

Ako bi se vsi vinogradniki za to delo odločili in več let tako ravnali, prepričan sem, da bi trtna uš izginila, ker s tem bi jej onemogočili nadzemeljsko življenje.

Posestnikom okuženih vinogradov podal bi rad še ta le svet veščaka H. Götheja: Kdor hoče svoj opustošeni vinograd zasaditi z ameriškimi trtami, naj pomisli, da so Američanke bolj izbirčljive glede tal, lege, podnebja i. t. d., nego naše domače trte. Zaradi tega je boljše poprej, predno hočemo narediti velik vinograd, da si priskrbimo od vsake vrste ameriških trt, ki so stanovitne zoper trtno uš, nekaj reznikov. S temi rezniki pocepi v vinogradu domače trte, in sicer v sklad ter 1 čevelj globoko pod zemljo. Cepičem moraš seveda imena omisliti, to pa, če jim privežeš tablice od svinčene pločevine, na kateri je zapisano ime. Vsako trto lahko požlahtniš z dvema cepičema. Po dovršeni cepitvi prispi zemlje okoli domače trte. Göthe trdi, da se v tej globočini skoraj vsi cepiči primejo, vsi pa da ne uspevajo. Tistim, ki uspevajo, prijajo zemlja, lega in podnebje tega vinograda. Od teh potem vzemi reznike in z njimi posadi ves vinograd. Američanke pa sadi najmanj po 1 meter narazen ter jih potem pocepi z domačimi. Američanke potrebujejo mnogo in dobrega gnoja. Namesto svinčenih znamenj priporočam epenkaste (Pappendeckel), na koje zapiši ime, potem jih pa namoči v firneži iz lanenega olja ter jih posuši. Take znamke trajajo tudi pod zemljo več let, in pisava ostane vidna.

Razne reči.

* **Kako pregnati krte in poljske miši iz vrtnih gred?** Zveden vrtnar piše o tem tako le: Vsako leto so krti razrivali moje vrtne grede. Ker si pa krt po zimi in v zgodnji pomladi ne razriva svojih poti počrez pod površjem, ampak se preriva naravnost iz globine navzgor, ni bilo mogoče, ujeti ga v skopec. Treba je torej misliti na drugačna sredstva. S petrolejem namočene cunjice so malo, ali skoro nič hasnile, karbolna kislina pa je le tako dolgo učinjala, dokler se ni na dežji iznebila svojih lastnosti. Slednjič sem si kupil v lekarnici za nekoliko novcev tako zvanega francoskega olja (oleum animale foetidum, to je črna, oljnata tekočina, katera zelo zoperno diši). Ko sem z nekoliko kapljicami te tekočine namočeno cunjico zagatil v krtino, pregnal sem nadležnega škodljivca, in odkar to delo večkrat ponavljam — so moje gredice pri miru, nepoškodovane po krtih in poljskih miših.

* **Za zboljšanje potov po vrtih** ni boljšega nego premogov pepel, in sicer nepresejan, z vso žlindro, kar je je v njem. Tega pepela, ki ga je blizu tovaren in

železnic vse polno, natrese se 15 do 20 cm na debelo, dobro povalja in potem potrese tanko s peskom. Po takem potu hodiš lahko tudi ob dežju, ne da bi se delalo blato.

* **Grah in drugo vrtnarsko seme** ubranimo v zemlji mišim najbolje s tem, da seme preje malo namočimo v vodi, potem pa je potresemo s tako zvanim „meningom“. Takega semena se ne dotaknejo ni miši ni ptiči.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 35. S čim se preženo govedi uši, katere sem zapazil skoraj pri vsej živini? Ali je kriva krma ali voda, da živina dobi uši? (J. Č. v V.)

Odgovor: Niti eno niti drugo ni vzrok, da živina dobi uši, namreč nesnaga v hlevu in slabo snaženje govedi. Uši se vselej nalezejo, ker le uš naredi uš, nikdar pa ne voda ali krma. Da bi se katero koli živo bitje naredilo iz česa drugega, nego iz zaploda po tistem bitji samem, to je le prazna vera. Nesnažna živina, mršava, slabo krmljena s kislim senom (katero Nemci imenujejo „ušivo seno“) naleze uši, katere se zarad nesnage hitro množe. Zdravil proti ušem je mnogo. Po nekaterih krajih gorenjskih imajo za dobro sredstvo olje od farških kapic. Napačno tudi ni to le: Kuhaj star funt navadnega tobaka v 6 litrih vode kake pol ure, precedi to tekočino in ji prilij 2 litra dobrega žganja. S to tekočino pomoči vsak dan enkrat govedo, koder se ga uši drže, namreč po glavi, po vratu, po ramah in po hrbtu. Najboljše je to le sredstvo, a se mora pazno rabiti, ker je strupeno: Kupi v lekarni 3 3/4 grama solitrovo-kislega okisa od živega srebra (salpetersaures Quecksilberoxydul), katerega naj ti v lekarni zmešajo s polovico litra vode. Zjutraj prav dobro osnaži govedo, potem je s to tekočino pomoči, a ne preveč, čez dan glej, da se ne liže, in zvečer je pa operi in še enkrat dobro osnaži. Navadno so s tem uši pregnane. Rabite pa eno ali drugo sredstvo, snaženje in dobro krmljenje govedi je prva reč. Opomnimo pa, da dostikrat mislijo, da so uši pregnane, a kmalu se zopet prikažejo, ker v ušivem hlevu traja precej časa, da izgine tudi zadnja uš. Na paši pa živina najpoprej izgubi uši, ker tam sama skrbi za svojo snago.

Vprašanje 36. Kje je dobiti pocinjenega dratu, oziroma takih mrež za ograje, kakeršne se priporočajo v knjigi „Vrtnarstvo“? (Fr. T. v S. pri Postojini.)

Odgovor: Iz pocinjenega dratu spletene mreže prodajata nastopni tvrdki: Franc Schröckenfuch v Waidhofen a/d Ybs in Hutter & Schranz na Dunaji, Windmü lgasse 18. Obe tvrdki Vam radi postrežeta s ceniki s podobami prav zastonj.

Vprašanje 37. S čim se staro oguljeno usnje (posebno stari komati) najbolje barva, da dobi prvotno črno barvo. Katera maža je najboljša za tako usnje in kako jo rabiti? Ali je dobro potem z lakom prevleči in s katerim? (Fr. T. v St.)

Odgovor: Da dobi tako usnje svojo prvotno črno barvo, ravnati je tako ž njim, kakor takrat, kadar se prvič barva. Usnje je namreč dobro odrgniti z vodo, v kateri so se kuhale šiške ali še bolje višnjav les (Blauholz). Kadar je usnje to vodo dobro popilo, namaže se z vodo, v kateri je razstopljen železni vitrijol, ali še bolje, s skisanim pivom, v katerem so ležali opilki od kovaškega železa. Pivo v ta namen se tako priredi, da je zmešate z opilki železnimi ter je imate toliko časa na gorkem kraji, da se dobro skisa. Posoda naj bo vedno odprta. Ta tekočina je toliko boljša, kolikor starejša je. Najboljša maža za usnje je vazelina, ker se ne strdi, ne postane žarka in se ne usmradi. Vsak dober gospodar naj bi mazal vse usnje konjske uprave vsakih 14 dni enkrat z vazelino. Z neznatnimi stroški se na ta način trpežnost usnja najmanj podvoji. Ako Vam ni do lepote, odsvetujemo Vam usnje z lakom prevleči, ako pa je vender le hočete, poučil Vas bode o tem najbolje kak sedlar.

Vprašanje 38. Konec meseca novembra sem vsejal na dobro pognojeno njivo ječmena, in sicer sem seme, kakor jo tu pri nas na Krasu običajno, podoral. Kmalu po setvi je prišel dež in po dezji zmrzlin. Prešlo je vže tri mesece, in zrnje še zdaj ni vzkalilo. Ali naj čakam južnega vremena, ali naj precej, kadar se zemlja odtali, vnovič sejem? (Fr. S. v T.)

Odgovor: Zavisno je od tega, zakaj ječmen ni iz zemlje prišel. Ako je zrnje vzkalilo, kale pa zmrlin pomoril, tedaj ne preostaje drugega, nego nova setev. Ako pa zrnje zarad mraza ni vzkalilo in je še kaljivo, onde pa je še dobro, in nova setev je nepotrebna. O vsem tem se prepričate, če zrnje na enem mestu odkopljete in ga preizkusite.

Vprašanje 39. Železnica v Kamnik je dodelana. Ta železnica bode pa imela le tedaj pomen in veliko korist za deželo, ako se bode podaljšala proti Savinski dolini. Tod pri nas je mnogo lepe živine, veliko lesa, mnogo rud itd., a vse to bi za naše gospodarje dobilo vrednost le tedaj, kadar se Kamniška železnica podaljša čez Štajersko mejo. Ali je kaj upanja do tega, in kaj nam je narediti, da se reč pospeši? (Županstvo v Sp.)

Odgovor: Podaljšanje Kamniške železnice je vsakakor velikega pomena in gotovo se bode kedaj zgodilo. Letos prično na Štajarskem graditi železnico iz Celja po Savinjski dolini v Velenje, in Celjski okrajni zastop je zahteval nekaterih sprememb v prvotnem načrtu, in sicer z ozirom na bodočo zvezo s Kamnikom. Iz tega razvidite, da imajo zvezo Kamnika s Celjom na mislih, da se pa reč pospeši, morajo županstva sama tudi kaj ukreniti, in sicer naj vedno pošiljajo peticije za to železnico. Kdor trka, njemu se odpre. S kako majhnim upanjem so Dolenjci desetletja prosili železnice, no sedaj jo dobodo! Zahtevajte pa tudi od svojega poslanca, da

se za to reč potegne. Verjemite nam, kadar bodo kmetovalci povsod in splošno toliko pametni, da ne bodo volili za svojega poslanca tistega, katerega jim ta ali ona politična stranka voliti veleva, ampak si bodo izbrali tistega, katerega ki k njim pride in se pouči o njih željah ter je mož, da bode vedel zastopati kmetijske zahteve: potem se bodo kmetijske razmere korenito zboljšale. Naše kmetsko ljudstvo je verno in narodno, a tako bode le tedaj ostalo, če bode v dobrih gmotnih razmerah, zato je pa sveta dolžnost naših slovenskih poslancev, da se bodo v bodoče za kmetijske razmere bolj brigali, nego so se dosedaj.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

213.

Golubaška muha. Pravljice o tej muhi; njeno razprostranjenje, in preobrazba.

Kar so moskiti v Ameriki človeku, to je golubaška muha v našem Podonavju domačej živini. V Banatu ob Donavi, in na drugej strani v Srbiji, ukvarja se ljudstvo mnogo z živinarstvom, ali golubaška muha mu dela veliko preglavico. Strah in groza popade gospodarja, kedar vidi, da se pašniku ali polju približuje cel oblak muh, ker ve, da mu niti kuga ne more več škode napraviti. Žival se vznemiri in beži kot besna naravnost v hlev, a kmet hiti z vozom v vas domov, da se zapre muham. Kar ne more o pravam času pobegniti krvopijkam, žalostno pogine. Muhe se pokažejo nenadoma, niti je kdo videl njihova jajčeca niti zalego, in veder jih je toliko, da vse pleše pred očmi.

Na desnej obali Donave, v Srbiji, vzdiga se na strmih vapnenih skalah starodavni Golubac, okoli katerega se suče najštarejša pripovedka o postanku te muhe. Kakor na mnogih drugih krajih, tako je tudi tu voda izprala in napravila v vapnenih skalah prostorne jame in votline, a narod je več potov videl, kako se na teh zijalih pokazuje grozna množina muh, in zato je menil, da so se muhe v skalah izlegle, in od tega je muha dobila svoje znanstveno ime. Slaba jabolka ne cepajo z dobrega drevesa, in zato je narod mislil, da je samo nadloga mogla nadlogo na dan spraviti. Zmaj, ki ga je sv. Jurij ubil, pripoveda srbsko ljudstvo, leži pokopan pod Golubcem, ali ga zloba in mržnja še ni minila, zato izmetava vsakojaki gnus, strupene kače in nesrečne muhe. Če tudi niso mnogi verovali v zmaja, vendar so bili te misli, da se muha v podzemeljskih votlinah koti, in šli so dosta potov zazidavat zijala na votlinah pod Golubcem. Voda je zidove zopet podrla, in če tudi bi jih ne bila, muh bi bilo kakor popreje. Na drugih mestih so kadili votline z dimom in zijala zazidavali, pa je vse bilo prazno delo, ker se muhe ne ležejo v votlinah, kakor hočemo skoro izvedeti, temveč v vodi kakor komarji.

Pozneje so osledili sila jajčec v potokih, kateri se blizu Golubca v Donavo izlivajo, in bili so te misli, da so to jajčeca golubaške muhe, in srbska vlada je koj ukrenila, da se ti potoki vsakega leta morajo očistiti. Slučajno se je pripetilo, da je bilo manj muh, in zato je srbska vlada naprosila ogrsko vlado, da dade tudi ona svoje potoke ob Donavi čistiti. Ogersko ministerstvo je poslalo na to dr. Tömösvary-a v Podonavje, da izve od veščakov, kako bi trebalo proti muhi postopati. A Tömösvary je spazil, da jajčeca, katera so po srbskih potokih nabirali, niso bila od golubaške muhe, temveč od neke druge čisto nedolžne muhe. Pri tej priliki je spisal Tömösvary celo povest golubaške muhe, v katerej je zbral starejša iziskavanja in svoja zapažanja.

Rojstni kraj golubaške muhe je v Ogerskej in v Srbiji. V jednem in drugem kraju so bistri potoki, kateri se v Donavo izlivajo, in kjer se muha koti. Ogerka zibelka muhi je v temeškem Banatu v potokih Črna, Bega, Tamiš, Karas, Nena in v vseh njihovih pritokih, in obzeza površje 10.000 četvernih kilometrov. V Srbiji obseza zibelka muhe 12000 četvernih kilometrov, in sicer potoke Timok, Peko, Mlavo in Moravo. Tu se vse muhe izležejo in od tu jih veter raznaša v groznej množini na vse strani. Tu ni nobenega potočiča z bistro vodo, kjer ne bi našli jajčec ali zalege golubaške muhe.

Kakor je golubaška muha velika preglavica, vender je zelo drobna stvarica. Dolga je 2 do 2 ½ milimetra. Podobna je močno našej hišnej muhi, in zato jo ljudstvo muha imenuje, da si je v bližnjem rodu s komarji, kakor s pravimi muhami. Kakor pri komarjih in moskitih, tako je tudi pri golubaškl muhi vse zlo na samici. Ona bôde in kri sesa, ona se v roje zbira, da odnese nesrečo tudi v druge kraje. Samci so nedolžni, oni ostajajo doma ob potokih in nekaj samic ž njimi. Kar z roji odleti od hiše na potv daljne kraje, tisto se navadno ne vrača več, popade in pogine. Samice, katere so s samci doma ostale, polagajo jajčeca od konca maja do polovice junija. Poiščejo brzih in bistrih potokov za svoje potomstvo, a beže od motnih voda in večjih rek. Vele, da samica položi 5.000 do 10.000 jajčec. Ako je to res, potem nam je jasna tolika množina muh. Jajčeca polagajo samice v kepe po kamenju, ki je voda moči, in po rastlinah, katere se vode dotikajo. Vsako jajčice je tako drobno, da je človek niti ne vidi, a cela kepa se nam prikazuje kot belkastorumena sluz. Preden se iz jajčeca izvali ličinka, preteče po tri tedne, kakor je vreme, hladnejše ali toplejše. Ličinka je zelo drobna, in mora svoj čas v vodi preživeti. Na dolenjej strani ima izrastek kot nogo, s katerim se prijema ob raznovrstne predmete v vodi. Ličinka raste od dne do dne, in se štirikrat prelevi. Mej tem preide 6 do 8 tednov in ličinka je gotova, da se

zaprede; to se zgodi v avgustu ali septembru. V ta namen odbere na kamnu ali rastlini kar je moči pripravno mesto, kjer je tok vode ne more toliko iznemirjati, in tu sprede trdo hišico, v katerej buba jeseni počaka in zimo prespi. Zapredek ta je kakor kakov naprstek, ki je zgoraj odprt, dočim je z dolenjo stranjo pritrjen. V zapredku se ličinka še jedenkrat izsleče, in potem je buba gotova, pa se v zapredku ne miče in ne hrani, temveč kot v mrtvilu zimo prespi. Kedar spomladi v aprilu začne solnce prigrevati, prileze iz zapredka gotova muha. Čim se jej na solncu posuši životek in raztegne krila, zleti koj, da poišče tovaršic, s katerimi hoče odleteti na krvavo delo. Enega leta jih je cele roje, drugega leta jih ni toliko. Kedar je poletje deževno, da se potoki niso presušili, potem pa mehka zima in toplo poletje, takrat je muh, da vse pleše. Kedar pa se po letu potoki posuše, in potem spomladi pritisne hladno deževje in mraz, ali celo sneg, potem je malo zalege. Domačini pripovedajo, da se pod konec maja in na početku junija pojavijo po dva, tri nova pokolenja. Res je, da v tem času prihajajo novi roji, ali to so vedno tiste muhe, katere so se že prešlega leta rodile, pa so se v razvoju zakasnile. Ti poznejši roji so vselej slabejši, pa zato tudi manj škode napravljajo.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske reči.

Trgovinska in obrtniška zbornica.

C. kr. generalna direkcija avstrijskih državnih železnic je trgovski in obrtniški zbornici naznanila naslednje:

Društvo potujočih avstro-ogerskih kupčevalcev na Dunaji je prosilo, da bi c. kr. generalna direkcija avstrijskih državnih železnic dovolila, da bi se v bodoče smele firme zaznamenovati na notranji strani vzorčnih kovčegov in sicer zaradi kupčijske tajnosti, ki je potrebna v trgovskem prometu.

Tej želji ni mogoče ustreči, ker je obstoječa naredba neogibno potrebna zaradi natančne kontrole in zato da je soglasje z legitimacijskimi kartami na mah razvidno. Pač pa se dovoljuje, da sme na vnanji strani kovčegovi napisana firma, s katero se razumeva celo ime, a ne samo kako znamenje, pokrita biti s kakim lahko privzdižnim zatikom, priklopkom ali enakimi rečmi.

Nadalje se naznanja, da mora pristojna trgovska in obrtniška zbornica vselej potrditi legitimacijo, in vsled tega vzorčni kovčegi tujezemskih kupčijskih potovalcev nimajo prevoznih polajšil, zatorej se tudi ne smejo dajati takim potovalcem legitimacijske karte.

VIII. Gospod zborični svetnik, Vaso Petričič, poroča o dopisu trgovske in obrtniške zbornice v Opavi zarad obligatorične vpeljave trgovskih razsodišč. Ta zbornica je z ozirom na to, da je ob sedanjem civilnopravnem postopanji jako težavno dognati pravdo svojo, in ker občinstvo vedno bolj in bolj zahteva, da se ta neprilika novodobnemu prometu primerno odpravi, sprožila misel, da bi se napravila trgovska razsodišča za trgovske pravde do 1000 gld. av. velj. po mestih, ki štejejo po 5 ali več tisoč prebivalcev.

Nedostatke in neugodnosti sedanjega postopanja v trgovinskih rečeh je Opavska zbornica razložila v svojem dopisu, načrtala in pojasnila glavna vodila zakonu o trgovskih razsodiščih ter prosila, naj zbornica blagovoli podpirati težnje za ustanovitev trgovskih razsodišč. Tem potom je lahko doseči hitrejše in cenejše sodstvo, za to je sprožena misel Opavske zbornice ozira in podpore vredna.

Ker je torej nujno potrebno, da se izda tak zakon, predlaga poročevalec v odsekovem imenu: Častita zbornica naj se pridruži težnjam Opavske zbornice za napravo trgovskih razsodišč.

Gospod zborični svetnik Fran Omersa podpira odsekov predlog in pristavlja, naj bi se trgovska razsodišča tako vredila, da bi veljala za vse protokolirane tvrdke.

Gospod zborični svetnik, Karol Luckmann, je pa mnenja, naj bi se izrekla zbornica za to, da se taka razsodišča napravijo v tistih mestih, katera štejejo vsaj tisoč prebivalcev.

Gospod zborični svetnik, Anton Klein, vpraša, ali bodo ta razsodišča veljala tudi za obrtnike.

Gospod poročevalec Vaso Petričič ne ugovarja, da bi se trgovska razsodišča ne razširila in tedaj tudi ustanovila tam, kjer je manj prebivalcev, kakor 5000, omenja, da bodo ta veljala tudi za one obrtnike, kateri se po zakonu prištevajo k trgovcem, ali prevdariti je pa treba tudi to, da se trgovska razsodišča morejo vender le v tistih krajih ustanoviti, kjer je zadostno število trgovcev. Z ozirom na to nasvetuje, naj zbornica pritrdi predlogu odsekovem in dostavi še to, naj bi razsodišča tudi v mestih napravila, katera štejejo manj kakor 5000 prebivalcev, ako je z ozirom na število trgovcev mogoče. — Ta predlog se sprejme.

IX Gospod zborični svetnik, Karol Luckmann poroča o dopisu deželnega kulturnega sveta nadvojvodine Gornjeavstrijske, da se odpravijo nepriličnosti zakona o pristojbinskih polajšilih, kadar se kak novčni dolg preobrne. Ta kulturni svet je visokemu c. kr. finančnemu ministerstvu izročil vlogo, v kateri kaže na oškodbo manj imovitih zemljiških posestnikov, provzročeno z zakonom o konvertovanji z dne 9. marcija 1889. l., drž. zak. št. 30, ter prosi, da bi se zaradi odprave teh neprilik kar najbrže mogoče predložil zakon, da imajo stranke pravico do pristojbinskih polajšil, določenih v zakonu z dne 9. marcija 1889. l., drž. zak. št. 30, ob konvertovanji ali premeni novčnih dolgov tudi tedaj, kadar vzprejmo hipotekarni zajem zaradi premene kakega hipotekarnega dolga tudi pri kakšnih drugih nego

v odstavku 1. § 2. tega zakona imenovanih pravnih osebah. Tudi se bode po obeh zbornicah državnega zbora visoka vlada naprosila, da kolikor mogoče hitro predloži načrt takega zakona in ga spravi na parlamentarno razpravo ter mu kar najhitreje pridobi zakonito moč.

Glede na veliko važnost takove izpremembe navedenega zakona za zemljiške posestnike sploh, sosebno za male in s hipotekami obremenjene, ter oziraje se na to, da bode skupno potezanje bistveno pripomoglo do uspeha, prosil je deželni kulturni svet, da častita zbornica blagovoli podpirati njegove težnje.

Odsek pritrjuje tej prošnji in predlaga: Častita zbornica naj pritrdi predlogu Gornjeavstrijskega deželnega kulturnega sveta in podpira omenjene peticije pri visokem c. kr. finančnem ministerstvu in obeh visokih zbornicah državnega zbora. — Predlog se je sprejel.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Volitve v državni zbor. Ta ponedeljek so volile kmečke občine na Dolenjem Avstrijskem, na Solnograškem, Češkem, Moravskem, v Galiciji in v Bukovini, svoje državne poslance in sicer so volili na Dolenjem Avstrijskem 8, na Solnograškem 2, na Češkem 30, na Moravskem 11, v Galiciji 27 in v Bukovini 3 poslance. Tudi so volile ta dan mesta Gorenjeavstrijska 6 poslancev in Trst 1 poslanca.

Izvoljeni so: Na Češkem 17 Mladočehov, 1 Staročeh in 10 Nemcev. (Staročehi so izgubili 11 sedežev, Nemci pridobili 1.) Na Moravskem: 6 Staročehov, 2 Nemca, 1 nemški nacijonalec in 1 pristaš kmečke stranke (nemške). (Staročehi so izgubili 1 sedež, ki ga je pridobila nemška stranka, Nemci pa 1, ki so ga priborili nemški nacijonalci.) Izvoljen je tudi minister Pražak. V Galiciji: 18 Poljakov in 7 Rusinov. Poljaki so izgubili 3 poslanstva. Izvoljen je tudi voditelj Rusinov dr. Romanczuk. Na Gorenjem Avstrijskem: V kmečkih občinah je izvoljenih dosedanjih 6 in eden novi poslanec, vsi konservativci — v mestih: 6 dosedanjih nemških liberalcev. Na Solnograškem: Lienbacher in dr. Fuchs. V Bukovini: Prejšnja poslanca baron Hormuzaki in Lupul, na novo deželnega glavarja namestnika prof. dr. Wolan, rusinec. Na Dolenjem Avstrijskem so v občinah levičarji izgubili vse mandate. Na Kranjskem so bili včeraj izvoljeni soglasno Hohenwart, Klun in Pfeifer, Povše z 92 glasovi (Golja je dobil 51 glasov) Ferjančič s 111 glasovi (Windischgrätz 48.)

Na Češkem so bili v čeških kmečkih občinah izvoljeni naslednji Mladočehi: dr. Purkhardt z 204 glasovi, dr. Pacák s 319, dr. Brzorad s 219, Formanek s 282, dr. Kramář s 371, kmetijske šole vodja Tekly z 290, profesor Tilšer s 413, Doležal s 367, dr. Dvořák s 269, dr. Dyk s 374, dr. Vašatý s 338, Veselý z 273, pisatelj Adámek s 313, dr. Grégr s 441, Čestmir Lang s 302, dr. Lang z 228, Krumbholz s 324 glasovi. — V nemških kmečkih občinah je bil izvoljen princ Karol Schwarzenberg z 215 glasovi in 12. Nemcev.

Na Moravskem so bili v kmečkih občinah izvoljeni naslednji Staročehi: dr. Helcelet s 341 glasovi, minister dr. Pražák z 284, dr. Meznik s 315, Svozil z 236, Hoch z 204, Weber z 201 in Rozkošniy s 338 glasovi. Nemci so izvoljeni 4. V Šleziji je bil v kmečkih občinah izvoljen baron Rolsberg s 141 glasovi, njegov protikandidat Türk, kateri sam o sebi misli, da vse razume, je pa propadel.

— **Državnozborske volitve.** Jutri dne 5. t. m. volila bodo na Kranjskem mesta in trgi svoje poslance v državni zbor. Za deželno glavno mesto Ljubljano priporoča, kakor smo uže v zadnjem listu javili centralni volilni odbor na podlogi enoglasnega sklepa obilo obiskanega shoda volilcev, gospoda deželnega glavarja dr. Josipa Poklukarja in za dolenjska mesta pa c. kr. profesorja Frana Šukljeta. Ker so se volilci deloma na javnih shodih, deloma pa po svojih zaupnih možeh izrekli, da so si za kandidata izbrali omenjena zaslužna moža, smo preverjeni, da bodeta jutri tudi izvoljena. Ker so bili dne 3. marca v kmečkih občinah naše dežele vsi od centralnega volilnega odbora na podlogi zanesljivih poročil zaupnih mož priporočani kandidatje za državne poslance izvoljeni in ker so vsi ti za blagor naroda vneti možje, lahko trdimo, da bode tudi vsak po svoji moči skrbel za to, da upraviči zaupanje, katero so mu naši volilci izkazali s tem, so ga izvolili v najvažneji zastop naše Avstrije. — Za volilno skupino gorenjskih in notranjskih mest in trgov, katero je bil doslej v državnem zboru zastopal deželni glavar gospod dr. Poklukar, pa centralni volilni odbor ni mogel ne enega ne drugega kandidata priporočati, to pa le zaradi tega, ker oni, kateri so za gosp. Antona pl. Globočnika, c. kr. vladnega svetnika v pokoji v Ljubljani, trde da je večino glasov zanj in oni pa, ki so se izrekli za gosp. dr. Danilo Majarona, mestnega odbornika, odvetniškega koncipijenta in vrednika pravniškega lista „Pravnik“ v Ljubljani, trde, da bode ta dobil večino glasov. Volilnemu odboru pa na podlogi došlih poročil ni bilo mogoče razsoditi, katera stranka ima prav in *ker obe lva kandidata kandidujeta na podlogi sklepov vseh slovenskih poslancev z dne 2. oktobra 1890, izrekel se je odbor, da prepušča razsodbo volilcem.*

— **Državnozborske volitve v Istri.** Istro zastopajo v državnem zboru štirje poslanci. Do zdaj je bil iz Istre en sam Slovan dr. Vitežič, v državnem zboru. Pri sedanjih državnozborskih volitvah posrečilo se bode pa Hrvatom in Slovencem, da spravijo dva Slovana v državni zbor. Ta zmaga je velikega pomena za Istro in najveselejša pojava v sedanji državnozborski borbi, katerej bi bila slična le zmaga koroških Slovencev, ako bi se uresničila.

— **Tržaški župan g. dr. Pitteri** v okolici tržaški. Kakor posnamemo iz „Edinosti“, pohodil je te dni tržaški župan g. dr. Pitteri, Kontovelj, Prosek, Sv. Križ in Opčine. Na okoličane napravilo je županovo preprijazno vedenje in občevanje z ljudstvom najbolji vtis. Tudi slovensko petje, s katerim so ga slovenska pevska društva sprejela, dopadalo je g. županu. Pazljivo je poslušal ter se izrazil jako pohvalno o njem. Spremljal je g. župana g. vitez Nabergov, katerega gost je bil gosp. župan. Posebno slovesno so ga sprejeli na Opčinah. Napravili so krasen slavolok z slovenskim in italijanskim napisom. Cela vas bila je okrašena s zelenjem in zastavami. Sprejelo ga je pri dohodu mnogobrojno občinstvo. Podal se je z gosp. dekanom-kanonikom v cerkev opravil tam molitev ter se o lepoti cerkvi laskavo izrazil. Ogovarjal je ljudi v slovenskem jeziku. Obiskal je šolo, poslušal pazljivo odgovore učencev in se o napredku prav ugodno izrekel, pohvalivši učiteljsko osobje. Kakor pri dohodu pozdravljen je bil tudi pri odhodu z naudušenimi živio-klici. Zagotavljal je okoličane, da se bode na njihove želje vedno oziral ter vedno vstrezal njihovim pravičnim zahtevam. Mi smo vse to zaradi tega navedli, ker se vedenje g. župana dr. Pitteri-ja bistveno razločuje od onega njegovih prednikov. Italijanski listi, posebno pa rudeči „Piccolo“ se je hudo razkoračil nad županom. Prvo, kar gospodom tega lista nikak ne ugaja, je to, da je spremljal gosp. župana gosp. vitez Nabergoj in da se je gosp. župan celo tako daleč „spozabil“ da je stopil čez prag g. Nabergojeve hiše. Potem ne zamore razumeti „Piccolo“, kako je sploh mogoče, da posluša prvi tržaški meščan slovensko petje in da celo tržaške okoličane ogovarja v slovenskem jeziku. „Piccolo“ pravi, da ne le samo, da ne sme govoriti tržaški župan slovenski, ampak tržaški župan slovenski niti umeti ne sme. „Edinost“ dostavlja k temu, da je taka pisava blazna, za to pa v norišnico s takimi ljudmi. Mi se popolnoma strinjamo z „Edinostjo“ in srčno želimo, da bi skoraj napočil dan, ko bode mestno oblastvo nehalo brezobzirno teptati narodne pravice slovenskih okoličanov.

— **Trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani** izvolila je v svoji zadnji seji pod predsedstvom gospoda podpredsednika Ivana Perdana in v navzočosti gosp. c. kr. vladnega svetnika Josipa Dralke in 14 gosp. zborničnih svetnikov za 1891 l. predsednikom, dosedanjega predsednika, deželnega glavarja dr. Josipa Poklukarja, podpredsednikom, dosedanjega podpredsednika Ivana Perdana in provizoričnim predsednikom dosedanjega provizoričnega predsednika Antona Kleina. Gospod podpredsednik Ivan Perdan je v začetku seje pozdravil novo izvoljene gospode zborične svetnike, jih pozivljajoč, naj skupno s starejimi zborničnimi člani po vsej svoji moči delajo v korist obrtnije, trgovstva in prometa. Izrekel je pa tudi zahvalo onim gospodom, kateri niso prevzeli več mandata v trgovsko in obrtniško zbornico. Zbornica je z odobravanjem vzela oboje na znanje. Po izvolitvi predsedništva pozdravil je gosp. c. kr. vladni svetnik Dralka izvoljene in čestital zbornici, da je uže skušenim možem izročila predsedništvo.

— **Dolitavske dežele** Avstrijske štejejo po zadnji štetvi vse skupaj 23,835.261 prebivalcev in sicer imajo:

Dolenje Avstrijsko	2,651.530
Gorenje Avstrijsko	783.576
Solnograško	173.872
Štajarsko	1.281.023
Koroško	360.443
Kranjsko	**498.390**
Trst z okolico	157.648
Gorica-Gradiška	219.996
Istra	318.209
Tirolsko	812.704
Predarlsko	116.216
Češko	5,837.603
Moravsko	2,272.856
Šlezija	602.117
Galicija	6,578 364
Bukovina	646.607
Dalmacija	524.107

Od leta 1880. do 1890. se je prebivalstvo pomnožilo za 1,691.017 ali za 7·6 odstotkov duš; sploh se je pomnožilo po vseh deželah, na Kranjskem za 17.147 ljudi.

— **Ljudsko štetje.** Pulj v Istri ima 23.080 civilnih prebivalcev in 8562 vojakov, skupaj 31.642 oseb. Leta 1880. jih je bilo vseh skupaj 25 173. — Gradec šteje 108.270 civilnih stanovnikov in 4500 vojakov. Leta 1880. je bilo civilnih stanovnikov 92.881 in vojakov 4910. — Ogrske dežele imajo 17,335.929 prebivalcev, 1880. l. so jih imele 15,642.102. Ogrsko v ožjem smislu šteje 15,122.514 duš. — Hrvatska in Slavonija imata 2,184.414 ljudi, 291.915 več nego 1880. leta. Zagreb ima stanovnikov 37.369, Varaždin 11.176, Osek 19 601.

— **Prebivalstvo Italije.** Italija ima 30,260.065 prebivalcev. Izseljencev šteje Italija 1,154.199. V Rimu je 401.044, v Milanu 406.000, v Turinu 305.000, v Palermu 261.000, v Genovi 206.000, v Benetkah 149.000 prebivalcev.

— **Letošnja zima** spada med najhujše tega stoletja. Mraz je pritiskal po vsej južnozapadni Evropi, celo v severno Afriko je zalezel. Preiskave preteklih 60 let kažejo, da po mrzli zimi ni nikdar bilo prav gorkega poletja, ampak največkrat je bilo tudi po leti hladno, posebno junija in julija meseca, in tudi deževnih dni je bilo ta dva meseca vselej več. V obče je torej nekako verjetno, da bode letošnje poletje nekoliko hladnejše in vlažnejše nego po navadi.

— **Poštne zadeve.** Ker se je dosedaj velikokrat primerilo, da so se tu in tam vtihotapljale poštne nakaznice, ukazalo se je c. kr. poštnim uradom, da ne smejo nakaznic, ki so adresovane poste-restante ali do neznanih oseb v hotelih, izplačevati predno ne pozvedo

od dotičnega oddajnega poštnega urada, ali je nakazani znesek vplačan. Šele potem se bode adresatu izplačala nakaznica.

— **Na Moravskem** je umrl dne 2. t. m. nekdanji poslanec František Skopalik za kapjo. Bil je eden najzaslužnejših rodoljubov na Moravskem ter v državnem zboru govoril le češki.

Častiti volilci gorenjskih in notranjskih mest in trgov!

Poročila iz volilne skupine gorenjskih in notranjskih mest in trgov, katera sta došla pripravljalnemu volilnemu odboru, se večinoma glase tako, da imata oba kandidata večino glasov.

Pripravljalnemu volilnemu odboru, katerega je centralni volilni odbor pooblastil, konečno se izreči o kandidatih za to skupino, **na podlogi teh izjav, ni bilo mogoče razsoditi, kateri iz mej nju ima v istini večino glasov, zato in ker sta oba kandidata, Anton pl. Globočnik, c. kr. vladni svetnik v pokoji v Ljubljani in dr. Danilo Majaron, mestni odbornik in urednik „Pravnika“ v Ljubljani, pismeno izjavila, da kandidujeta na podlagi sklepov slovenskih poslancev iz vseh dežel z dne 2. oktobra 1890, podpisani odbor prepušča častitim volilcem, da se dne 5. marca 1891. sami izreko, kateri naj bode državni poslanec za volilno skupino gorenjskih in notranjskih mest in trgov.**

V Ljubljani, 3. marcija 1891.

Za volilni odbor: **Murnik.**

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Novi državni zbor se snide začetek aprila. Adresna debata bode dokončana do srede aprila, potem bode predložen proračun in novi provizorij za davke.

Na Dolenjem Avstrijskem so bili v kmečkih občinah izvoljeni 1 konservativec, 6 protisemitov in 1 skrajno-narodni protisemit. Združeni levičarji so izgubili vse dosedanje mandate.

Našemu rojaku gospodu Ernestu Kramarju je c. kr. naučno ministerstvo dovolilo predavati na Graški viši tehnični šoli tehnično bakteriologijo.

V Gorici je umrl v torek zjutraj vodja knezoškofijskega osrednjega semenišča msgr. Jožef Marusič, 69 let star.

Dalmacija. — V Zadru je zbolel prav nevarno nadškof Maupas.

Iz Pešte. — Ostrogonski kapitelj je soglasno sklenil, poslati do cesarja deputacijo s prošnjo, da ostaneta škofijstvo in sedež primasu tudi v bodoče v Ostrogonu.

V Rimu so se kardinali ob obletnici kronanja poklonili papežu ter mu izročili adreso. Na adreso je odgovoril papež, da je zopet priživel eno prebritko leto. Sedanje razmere so podobne odnošajem ob času Gregorja Velikega, kakor ta, tako se bojuje tudi on zoper vnanje in domače sovražnike. Pohvalil je vlade, ki čuvajo misijonarje kot širitelje civilizacije.

Francosko. — Francoski državni proračun za l. 1892. kaže stroškov 3.217,815.525 frankov in prebitka 600.000 frankov.

Srbska. — Novemu srbskemu ministerstvu predsednik je radikalec Pašic, ki je jako vpliven politik. V svojem nastopnem programu je poudarjal, da bode nova vlada skrbno čuvala novi red in mir v deželi ter tudi odločno si prizadevala, da ohrani potrebni vnanji mir in prijateljske razmere z vsemi državami. Skupščina je živahno odobravala ta program.

Dne 6. t. m. bode slovesna obletnica, kar se je proglasila Srbska za kraljevino in je sedel na prestol kralj Aleksander. Tem povodom pride kralj Milan k svojemu sinu v Beligrad.

Srbska. — Srbski vnanji minister je v imenu skupne vlade poslal črnogorski vladi poseben dopis, v katerem poudarja, da je narodna dolžnost novega ministerstva srbske kraljevine skrbeti za solidarnost obeh narodov istega roda in gojiti bratovske razmere med njima.

Rumunska. — Prejšnje ministerstvo se je odpovedalo. Novi kabinet bode sestavil general Florescu, čiger stranka ima v senatu, kateremu je on predsednik, večino, v zbornici pa ne.

Amerika. — Iz Novega Jorka poročajo, da velikanske povodnji preplavljajo mesta in dežele. Veliko ljudi je uže potonilo. V enem mestu je razdrla jez in nasip ter pokončala neštevilno hiš. Reke pa še vedno naraščajo.

Za predsednika republiki Braziljanski je bil izvoljen general Fonseka za podpredsednika pa general Peixoto.

Najnovejše vesti.

IZ GORICE se brzojavi, da je bil v kmečkih občinah političnih okrajev Sesana, Gorica. Tomin, izvoljen dr. Gregorčič z 187 glasovi, dr. Tonkli dobil je 79 glasov.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.